

Bodor András professzor soha nem tartozott olyan csoporthoz, vagy azok közé, akik korábban azt mondhatták, hogy most van a mi világunk, vagy akik később érezték úgy, hogy eljött a mi időnk. Az emberek tulajdonképpeni egyenlőségére adott. Sokat. Nem voltak előítéletek mentén kialakított preferenciái.

A tehetség, a szorgalom, a jóra való hajlam volt az, amiért segített a szakmai, a tudományos vagy éppen a társadalmi felemelkedésben.

Tiszteletére rendezett egyik ünnepségen vallotta, 1981-ben, egy nem éppen konfessziókra sort kerítő évben, hogy tanári munkásságában mindig a Kant-i elveket érvényesítette. A tudás gyarapítása és az értelem kiművelése mellett az erkölcsi jellem, az autonóm erkölcsi személyiség kialakítására törekedett. A cselekvés akkor értékes - mondotta -, ha az ember általa a kötelességét teljesíti. A fajtájáért, azért a közösségért való felelősségét, amelyből vétetett, biztosan már a falujából magával hozta, hogy aztán a kollégium századok formálta szelleme gyarapítson rajta sokat. Kétségtelen, a társadalmi elkötelezettségre nevelő angol iskola tapasztalata is benne volt eme felelősségtudatában.

Kisebbségi politikai életünk néha zajos megnyilvánulásait rosszallva, fejtette ki - a kelleténél több szekularizmust és gondolati torzulást feltételezve nálunk-, hogy régen mennyivel szilárdabb kerete volt kisebbségi életünknek azáltal, hogy a kisebbségi egyházak felvállalták, támaszt jelentettek megmaradásunkért folytatott erőfeszítéseinkben, intézményeink és szervezeteink révén a saját hatalom hiányát is pótolták.

Munkabírása, szellemi frissessége idejének legvégén is töretlen volt. Letűnt századok enciklopédistáinak szorgalmával fordította Bethlen Farkas krónikájának még hátralevő köteteit, mert - mint mondotta - korára való tekintettel, sietnie kell. Ő tartotta, megkapóan, az egyetemi évnnyitó előadást. S e héten kellett volna végleges választ mondania arra, hogy meghirdet-e a következő félévre egy újabb előadást.

A válasz elmaradt. A jó Isten másként akarta.

A tanítványok, a kar vezetősége, magyar kollégái és munkatársai nevében a családnak megnyugvást kívánunk, mély gyászában. Neki örök nyugalmat. Sit, tibi terra levis.

MOLNOS LAJOS

HAMUBANSÜLT BERDE-CIPÓ*

Én életemnek abban a szépséges idejében hallottam először a Berde-cipőről, amidőn az emberben, az ember körül még a legcsodálatosabb dolgok is könnyűszerrel, a világ legtermészetesebb módján mennek végbe és történnek meg.

* Elhangzott 1999. július 24-én a Főtanácsot követő ünnepi ebéden.

Példának okéért pontosan az idő tájt vágott neki az a bizonyos legkisebbik fiú a Boldogság felé vivő útnak, tarisznyájában az édes szülője sütötte csodatevő hamubansült pogácsával.

Ha jól emlékezünk még, nagyjó kedvvel, duzzadó reménnyel, szépséges vágyakkal, álmokkal s bizakodó hittel csordultig telten és nagy elszántsággal indult el a legkisebbik fiú, habár jól tudta, avagy sejtette maga is, hogy ez az út nem lesz sétáló, virágos mező, hús árnyat adó, madárdalós liget. S amint az nagyon hamar ki is derült, amerre ment, valósággal hemzsegetek a hétfejtű sárkány-veszedelmek, a csábos megkísértések, a szívet, lelket, leleményt és elszántságot mindegyre próbára tevő akadályok, amelyek mind arra voltak valóók, hogy mielőbb elretentsék a legkisebbik fiút, letérítsék a magának kiszemelt útról, avagy elcsüggyesszék, s így végül is feladásra, visszafordulásra kényszerítsék.

Minden bizonnyal mindez így is történt, volna ezzel a legkisebbik fiúval is, hiszen végtére ő is esendő volt, s erejében is éppoly gyenge, mint mindenki más magányos, egyedül-való ember, aki végül is képtelen felülkerekedni az élet, a körülmények nagyétkű, olykor éppenséggel hetvenhétfejtű sárkányain. De hát - ha jól emlékszünk még - az a legkisebbik fiú hiába hogy egymagában mente a maga útját, mégsem volt, percig sem volt egyedül: ott volt, véle volt, tarisznyájában rejtezett az otthon feltett csodálatos erejű hamubansült pogácsa, melyből elég volt egy-két harapásnyi, falatnyi ahhoz, hogy újfent megújult erővel, felhorgadó hittel, reménykedéssel tudja folytatni az útját, sorra-rendre kiállván a próbákat is.

Amikor számomra is mindez történt én akkor éppen Dobó kapitány vitézlő apródjának szántam magamat az Óperencián-túli messzi Eger várában, ahová elindulni folyton készültem, így hát nagyon érdekelt a csodálatos erejű hamubansült pogácsa mint énmagamnak leginkább megfelelő útravaló eledel. Nem csoda hát, hogy számtalanszor megfaggattam Édesanyámat e pogácsa csodatevő erejének titka felől... „Attól ilyen csodatevő ez a pogácsa - magyarázta édes szülém-, merthogy annak a tésztaja nem mindközönséges lisztből való. Azt mindenhol egy-egy csipetnyi otthoni földből, virágból, fűből, vízből, lomhsusogásból, nyári záporból, almaillatból, pacsirtaszóhból, karácsonyi hóból, pünkösdi rózsából, reménylő hitből, bánathból, örömből, nótaszóhból, zoltárból, fohászból, imából, az édesanyák mosolyából, az édesapák igazából, az otthoni templom harangszavából gyúrnák; kovásza pedig a ragaszkodó hűség szeretet- s ki úti vándor e pogácsából eszik, mindezekkel él, és az otthoniakról soha meg nem felejtkezik, nos azzal a vándorral mindétig véle maradnak az otthoniak, és segítik őt a próbatevésekben.” Megnyugtattak Édesanyám szavai - s kiváltképpen azon ígérete, hogy ő is nekem pont olyan pogácsát süt és tesz a tarisznyámba, midőn majd én is nekiindulok az Egerbe vezető útnak, mint amilyen eledellel az a legkisebbik fiú rendelkezett. Akkor jó, gondoltam lelkes boldogan, mert így nem leszek én sem egymagamban, vélem lesznek kedvenc virágaim, a madarak, az otthoni mezők, a szüleim, az utcabeliek, a játszópajtások, s Gyulai Árpád tiszteletes úr is.

Igen, Gyulai tiszteletes úr is, aki szintén akkortájt lett az én kicsi életemhez is erősen hozzátartozó, többek között azoknak a hosszúra nyúlt, de mégis

mindig olyan hamar végetérő szombat délutánoknak is betudhatóan, amikor is a hittanóráink voltak, amelyeknek eredményeként egyszer csak azon kaptam magam, hogy már nemcsak Dobó kapitány vitézlő apródja *kell* lennem, de egyszersmind a Dávid Ferencé, a Kriza Jánosé, Brassai Sámuelé, a Berde Mózsáé, a János Zsigmondé, és persze a Petőfi Sándoré, Kossuth Lajosé, a Mikes Kelemené is, s ha majd elindulok én is a vitézlő apródság felé vivő úton, s a tarisznyámban az édesanyám sütötte hamubansült pogácsa mellé feltétlenül oda kell kerüljön az a Berde-cipó is, amelynek csodálatos ízével képzeletben még a legfinomabb mákos kalács sem vetekedhetik. De hogyan teszek szert én Berde-cipóra? - aggodalmaskodtam -, hiszen én nem vagyok sem kolozsvári, sem kereszturni, sem pedig tordai diák! Végül is muszáj volt hátorságot vennem, s mégis aggodalommal előhozakodtam Gyulai tiszteletes úrnak. Megnyugtatóan, mondván, hogy mire majd eljön az én útrakelésemnek is az ideje, akkorára biztosan meglesz a hamubansült pogácsa mellé a Berde-cipó is. Aztán lassacskán azt is „megtudtam” a tiszteletes úrtól, hogy a hajdan kiosztásra került tényleges cipón kívül van egy másfajta Berde-cipó is, amelyet ma is sütnek, tányérba tesznek, s amely hasonlatos a hamubansült pogácsához, lévén, hogy ezt sem mindközönséges lisztből készítik - tésztája egy-egy csipetnyi vasakaratból, alázatos szolgálathból, céltudatosságból, fegyelmezettségből, igényességből, következetességből, szerénységből, lemondásból, küzdeni tudásból, kitartó türelemből, megfontoltságból, népünkhöz, hitünkhöz, egyházunkhoz való ragaszkodó hűségünkből, áldozatkészségből, összefogásból, cselekvő hitből és hittel való cselekvésből áll össze.

„Akkor ez is olyan, mint a hamubansült pogácsa - örvendeztem -, olyan csodálatos erejű”. „Igen, pontosan olyan csodálatos erejű” - hagyta rá a tiszteletes úr. „Hamubansült Berde-cipó”- szaladt ki a számon. „Igen, így is mondhatjuk, hamubansült Berde-cipó” - bólintott Gyulai tiszteletes úr...

Túl már az emberéletnek felén, ma már elmondhatom: mire az útnak nekivágó legkisebb fiúvá cseperedtem, úti tarisznyámban ott volt a hamubansült pogácsa, amelyet jó szülém, s a hamubansült Berde-cipó is, amelyet Gyulai Árpád unitárius tiszteletes úr tarisznyált fel nekem is az útra, hogy soha se legyek egyedül, s próbáljak, tudjak megmaradni embernek, magyarnak, unitáriusnak, vagyis unitárius magyar embernek.

Lehet, hogy nem lettem sem Dobó kapitány, sem pedig Dávid Ferenc vagy Berde Mózsá vitézlő apródja, de embernek, magyarnak, unitáriusnak, úgy érzem, sikerült, nem lennem, hanem megmaradnom. S ezt, vallom, nem magamnak köszönhetem, hanem azoknak, akik engem is útnak eresztettek, a tarisznyámba tett hamubansült pogácsával és a hamubansült Berde-cipóval. Ha van érdemem, az csak annyi: féltve őriztem útravalómat, s szükség szerint éltem vele.

Zűrzavaros, agresszív mindennapjainkban, amikor ismét a pénz, a disznófejű nagyúr uralkodott el társadalmunkon - ma ugyancsak szükség lenne a hamubansült pogácsára és a hamubansült Berde-cipóra is, hiszen ma is jönnek, sorjáznak az útnak induló legkisebbik fiúk. Mivel tarisznyáljuk fel őket mi, szülők, pedagógusok, lelkészek, kőművesek, orvosok, mérnökök, földmunkások - emberek, magyarok, unitáriusok? Lettünk-e, vagyunk-e mindnyá-

jan hamubansült pogácsák és hamubansült Berde-cipók sütői és feltarisznyálói?! Jó alapanyagból gyúrjuk-e, dagasztjuk-e a hamubansült pogácsa és a hamubansült Berde-cipó tésztáját! Lettünk-e jó szülénkhöz méltó szülék, Gyulai tiszteletes úrékhoz hasonló Berde-cipó sütők? Nem költői, hanem a jelen mindennapjai által nekünk is folyton feltett kérdések ezek. Ki-ki közülünk nézzen magába, és feleljen önmagának: hamubansült Berde-cipó sütője ő is, vagy sem? S arra is válaszoljon ki-ki magának: milyen „alapanyagból” sütötte azt a bizonyos útravaló pogácsát, cipót? Unitárius egyházunk fennmaradásának nagy „titka” ma már köztudott: a hitűnkhöz, valásunkhoz való konok hűség, az összefogás, az elkötelezettség, céltudatosság, tolerancia, áldozatkészség - mindaz, amit a hamubansült Berde-cipó tudatunkban, lelkünkben, szívünkben megtestesít.

De, kérdem én, itt és most, vajon milyen „alapanyagból” készült Berde-cipóval tarisznyálták fel azt, aki unitárius teológusként hagyja oda az egyházát; milyen hamubansült pogácsával eresztették útnak azt, aki lelkészként, bizalmunkkal visszaélve hagyta cserben nemcsak egyházát, de magyar nemzeti közösségét is? Bizony mondom, vannak még miközöttünk is rossz, dilettáns és hamis pogácsa- és cipósütők! Azok, akiket csak az anyagiak érdekelnek, azok, akik - pl. nevelőként - nem beszélnek helyesen édes anyanyelvünket, azok, akik nem ismerik édes anyanyelvük helyesírási szabályait!

Akire ma üritjük az emlékezés serlegét, Berde Mózsá - ma már vitathatalan tény - nem önmagáért élt úgy, ahogy élt, nem önmagának gyűjtött, nem önmagáért ragadott fegyvert, amikor fegyvert kellett ragadni, hanem értünk: magyar nemzetért, az unitárius egyházért. Az emberségért és az emberiségért. A Berde-cipót sem csak testi táplálék gyanánt sütötte - hanem örökségként, szellemi, lelki, hitbéli táplálék gyanánt is. Ezzel a szellemi, lelki, erkölcsi táplálékkal kell élnünk ma is nekünk: magyaroknak, embereknek, unitáriusoknak - magyar unitárius embereknek! Ameddig ezzel a hamubansült Berde-cipóval élünk, ameddig mi is ennek a csodálatos éteknek a készítői és feltarisznyálói tudunk lenni, addig bizvást hihetjük: emberek, magyarok, unitáriusok, magyar unitárius emberek akarunk és tudunk mi is maradni, minden körülmények között.

Azt az iskolát, amelyben vagyunk, s amelyet 51 év után most kapta vissza egyházunk, éppen száz évvel ezelőtt kezdték el építeni eleink, Berde Mózsá áldozatkészségének is a segítségével. Tisztelettel fejet hajtani nagy adakozónk és iskolaépítő eleink előtt, tudatosítani kell önmagunkban: méltók hozzájuk csak úgy lehetünk, csak úgy maradhatunk, ha ebben az iskolában, és minden iskolánkban is, ha minden parókián, családban magunk is hamubansült pogácsa és Berde-cipó készítői akarunk és tudunk is lenni, nemzetünk és unitárius egyházunk javára, jövőnk, megmaradásunk érdekében. Ehhez az akarásunkhoz kérem az egy igaz Isten segítségét és áldását. Kezemben a Berde-serleggel s „tarisznyámban” a hűséges és kitartó hamubansült Berde-cipóval.

Szószerk – Űrasztala – Szerartások

NAGY LÁSZLÓ

KÖVESS ENGEM!^{*}

Mt 9,9

Az evangéliumok leírása szerint Máté vámszedő volt Kapernaumban a Genezáret-tó melletti városban, ahol a karavánokat is megvámolták. Neve azt jelenti, hogy Isten ajándéka. Lenézett és gyűlölt ember a zsidók részéről, tisztátalan, mert a vámszedők a megszálló római hatalmat szolgálták, s a pénzszerzés eszközeiben sem voltak válogatóságok, ezért a zsidók bűnösnek tartották. De megvetett ember lehetett a rómaiak részéről is, akik körében ismeretes volt a közmondás: „Szeretjük az árulást, de gyűlöljük az árulót”. Csak addig tartották szolgálatukban, amíg hasznos volt. E kettős megvetésben élő ember bizonyára zárkózott és még ravaszabb lett, kihasználta helyzetét, és lelkiismeretfurdalás nélkül becsapta embertársait. Ismerjük mai képviselőiket, akiket kitagadnak, megvetnek kisebb vagy nagyobb közösségek. Gonoszakká válnak, és rossz cselekedetekkel hívják fel magukra a társadalom figyelmét, vagy épp öngyilkosok lesznek.

Máté hosszú idő óta minden nap ott ül a vámszedő asztal mellett, és nem történik semmi új az életében. De egyszer hallja, hogy a vidéken egy ember jár, és számára is, a zsidók számára is egy különös világról tanít. Azt mondják, hogy Bethlehemben született, hogy a názáreti József, az ácsmesternek a fia, hogy betegeket gyógyít, és megtérésre hívja az embereket. Azt mondja, hogy boldogok, akik sírnak, akik szegények, akiket üldöznék ómiatta, hogy só és gyertya kell legyen az ember, és azt tanítja, hogy „amit akartok azért, hogy az emberek ti veletek cselekedjenek, mindazt ti is úgy cselekedjétek azokkal...” (Mt 7,12). Különös tanítás ez Máté számára, mert ő vámszedő, és neki ismeretlen a mások segítsége. Ő csak elvenni tud, kifizetni a rómaiakat, de hogy adományt adjon, ez nem az ismertetője.

Egy nap, amint ott ül Máté a vámszedőhelyen, egy férfi haladt el mellette, aki így szólt hozzá: Kövess engem! Ismeretlen ez a hang. Ezt még nem hallotta. Gondolkozni sem tud értelmén, oly erős a hívás, és otthagyja a vámszedőhelyet, az összegyűjtött pénzt, otthagyja tegnapi önmagát, és elindul az ismeretlen férfi után, akiről most már tudja, biztos benne, hogy ő a Mester. Az elhívás egyszerű volt. Jézus nem ígért semmit, csak így szólt: Kövess engem!

* Elhangzott az 1999. július 24-én tartott főtanácsi istentiszteleten a belvárosi unitárius templomban.